

Михалюк Наталія. Економічний механізм приватних підприємств у сільському господарстві

На сьогодні дуже важливим є дослідження економічного механізму як сукупності економічних засобів управління агропромисловим виробництвом.

Його можна представити у вигляді елементів економічного механізму, що в сумі визначають фінансовий стан суб'єктів господарювання: ціни і тарифи, кредити, податки, дотації, асигнування з бюджету, страхування, стимулювання праці.

Якщо б із визначень не бралося до уваги, усі вони спільною рисою мають не що інше як економічні методи (способи, прийоми) управління приватних підприємств на основі всебічного використання економічних важелів (ціна, прибуток, кредит, відсоток, санкції тощо).

Господарський механізм приватних підприємств виражає економічні, юридичні, політичні, морально-етичні та інші відносини управління. Його складовим елементом є економічний механізм, під яким належить розуміти сукупність методів і форм управління виробництвом на основі використання економічних законів і категорій. У складі економічного механізму особливе місце посідає проти витратний механізм, який являє собою спосіб функціонування сукупності економічних важелів і стимулів, спрямованих на зниження питомих виробничих витрат за умов планомірного зростання виробництва продукції на одиницю ресурсного потенціалу. Отже, кожен із зазначених тут механізмів виконує свою певну функціональну роль, а в сукупності та єдності дій вони забезпечують нормальне функціонування приватних підприємств (табл. 1).

Таблиця 1.

Характеристика цільового призначення господарського механізму приватного підприємства

Механізм	Конкретно-цільове призначення
Господарський	Створення системи умов і відносин регулювання виробництва, розподілу, обміну та споживання.
Економічний	Вплив сукупністю методів і засобів економічного характеру на зростання виробництва і підвищення його ефективності.
Противитратний	Надання процесу виробництва антивитратного інтенсивного характеру розвитку.

*Джерело: авторська розробка.

У практичному аспекті економічний механізм не використовується в чистому вигляді. Він обов'язково доповнюється адміністративно-правовим регулюванням корпоративних відносин.

Таблиця 2.

Складові економічного механізму приватних підприємств

Укрупнені компоненти економічного механізму	Складові та елементи компонентів
Економічні важелі та стимули	Ціни на продукцію та ресурси. Надбавки за високу якість продукції (робіт). Пільгові кредити. Механізм оподаткування. Дотації, субсидії, асигнування, інвестиції. Механізм взаєморозрахунків.
Економічні санкції	Пені та штрафи за порушення договірної дисципліни. Зниження ціни за неякісну продукцію (послуги).
Організаційно-правові заходи	Укладання договорів і угод. Опрацювання системи санкцій. Стандартизація продукції, ресурсів, робіт і послуг. Інформаційне забезпечення. Контроль (адміністративний).

*Джерело: авторська розробка.

Таке поєднання різних за цільовим призначенням компонентів дає змогу в міжгалузевих відносинах приватних підприємств запровадити найголовніші вимоги агропромислового менеджменту.

Сформувані економічний механізм приватних підприємств без визначення в ньому ролі управління і всієї системи менеджменту складно. Такими особливостями є:

- наявність особливого технологічного процесу та зумовленого ним агропромислового циклу одержання кінцевого продукту, який у результаті поглиблення суспільного поділу праці ускладнюється, набуває нових ознак, потребує нових засобів виробництва, новітніх технологій одержання сировини та кінцевого продукту. Для цього й потрібні чітка координація

та взаємодія всіх ланок;

- факт існування нового виду виробництва - агропромислового - висуває завдання гарантування необхідних організаційних умов замкнутості виробничого циклу, технологічної єдності аграрного і промислового циклів як основи функціонування інтегрованого виробництва;
- наявність і пряма чи опосередкована дія об'єктивних чинників, що визначають вектори розвитку приватних підприємств, країни та окремих регіонів. До цих чинників належать адміністративно-територіальний поділ, досить відчутна диференціація природного ареалу, особливості харчового раціону і формування продовольчого фонду, співвідношення сільського і міського населення, його віковий склад тощо. Ігнорувати ці чинники, значить не спрямувати розвиток приватних підприємств на задоволення конкретних потреб;
- рівень платоспроможності населення, ступінь гостроти продовольчої проблеми та сучасні світові тенденції формування продовольчого фонду і харчових раціонів. Якщо не брати до уваги платоспроможний попит, то програма розвитку приватних підприємств передчасно буде приречена на невиконання;
- полівекторність агропромислової інтеграції та глобальних завдань приватних підприємств вимагають не рівного підходу, а виділення головної ланки, орієнтації всієї системи на пріоритетні напрями, які можуть забезпечити прискорення очікуваного результату.

Кожне підприємство одночасно виступає як продавець створених товарів (послуг) і як покупець необхідних виробничих ресурсів. Водночас кожна ланка-споживач виконує контрольні функції щодо ланки-виробника (зворотний зв'язок), хоча загальний (підсумковий) контроль належить завершальний - споживачеві кінцевої продукції [2, с. 230].

У зв'язку з цим управління має сприяти адаптації всіх галузей і ланок до конкретних умов ринкового середовища. Ще важливіше своєчасно вловлювати і сприяти усуненню можливих диспропорцій. А це означає, що необхідно класти в основу управління внутрішньокomплекcні регулятивні пропорції, сприяти усуненню монополізму промислових і сервісних підприємств. А це потребує підвищення мобільності та гнучкості організаційних структур приватних підприємств, посилення інтеграційних функцій, спрощення та адаптивності

до конкретних умов структур галузевого й територіального управління, синтезу управлінських структур, об'єднання різних сфер діяльності та виробництв з урахуванням тих змін, що відбуваються в Україні.

Серед найголовніших важелів економічного механізму варто виокремити ціни, фінанси і кредит. Саме через ці економічні регулятори здійснюється входження в ринкові умови. Цінова політика між підприємствами повинна здійснюватись на основі вільного ціноутворення в поєднанні з державним регулюванням та посиленням антимонопольного контролю за цінами на матеріально-технічні ресурси, енергоносії і послуги, що надаються товаровиробникам за умов запровадження єдиної методології ціноутворення на основі концепції ціни виробництва. Цьому значною мірою може сприяти й поетапне запровадження державної підтримки реалізаційних цін і доходів сільськогосподарських товаровиробників, створення відповідного державного фонду підтримки, посилення контролю за цінами на матеріально-технічні ресурси та послуги для села. Досить важливе значення має й створення спеціальної кредитної системи, яка б гарантувала порівняно дешеві та пільгові кредити. За умов формування ринкових відносин ціновий і фінансово-кредитний механізми набувають ваги визначального регулятора. Серед фінансових важелів, які найсуттєвіше впливають на формування ринкового середовища в аграрному секторі, загальновизнаними є: кредитне забезпечення, оподаткування, страховий захист і державна підтримка сільських товаровиробників.

Складовим елементом економічного механізму є система збуту і реалізації виробленої продукції. Згідно з чинним законодавством приватні підприємства є власниками виробленої продукції, а тому самі вирішують, де і на яких умовах її реалізовувати. За сучасних умов не всі ці форми справляють однаково позитивний вплив на аграрні підприємства.

Щоб економічний механізм підприємств запрацював на повну потужність, необхідно на рівні держави здійснити низку невідкладних заходів. Серед них на особливе значення матимуть такі: державні управлінські структури та господарські органи повинні забезпечити й гарантувати однакові правила ринкової поведінки передусім на міжгалузевому та міжрегіональному рівнях; макроекономічне забезпечення правил гри з урахуванням еквівалентності, міжгалузевого обміну дасть змогу підпорядкувати інтересам інтегрованого виробництва

внутрішньогалузеві і внутрішньогосподарські відносини; має набути вагомого значення фінансово-кредитна підтримка підприємств, як шляхом створення спеціального кредитного фонду, так і за рахунок здешевлення кредитів і перетворення їх у доступний та вигідний механізм фінансування; цінова політика має гарантувати еквівалентний міжгалузевий обмін, а це потребує на рівні держави опрацювання механізму підтримки цін і доходів аграрних підприємств, запровадження цінової підтримки відродження та розвитку пріоритетних галузей; досить важливо посилити антимонопольний контроль за цінами на матеріально-технічні ресурси, виробничі послуги та енергоносії для сільського господарства; держава має врегулювати механізм цін на сільськогосподарську продукцію, що надходить на промислову переробку; потребує підтримки та гарантій система формування в аграрних підприємствах фінансових джерел розширеного відтворення.

Висновки. Економічний механізм приватних підприємств повинен оцінюватись і розглядатись як основа протекціонізму, спрямованого на захист вітчизняного виробника від іноземної конкуренції, розширення зовнішніх ринків, заохочення розвитку національної економіки аграрної сфери. Аграрний протекціонізм держави здійснюється за допомогою торговельно-політичних бар'єрів, які захищають внутрішній ринок від ввезення іноземних товарів, знижують їх конкурентоспроможність. З цією метою застосовують митний захист, субсидування експорту, гарантування цін тощо.

Список джерел:

1. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. С. Ф. Покропивного - Вид. 2-ге, перероб. та доповн. - К. : КНЕУ, 2000. – 528 с.
2. Економіка підприємства : навч. посіб. / за ред. А. В. Шегди. - К. : Знання – Прес, 2001. – 335 с.
3. Романова Л. В. Становлення підприємництва в сільському господарстві / Л. В. Романова – К. : АЕ, 2007. - 272 с.
4. Манів З. О. Економіка підприємства : Навч. Посіб. / З. О. Манів, І. М. Луцький. - К.: Знання, 2004. – 580 с.
5. Підприємництво: основи, особливості, механізм / За ред. Ю. Е. Губени - К. : Знання Львів, ЛНУ, 2000, - 369 с.